

Ana
Čurić

Teorijski dijalozi

Lik slike / Imagining the Image, ur. Nataša Lah,
Miško Šuvaković, Nenad Miščević
Rijeka: Filozofski fakultet, 2019., 376 str.
ISBN 978-953-7975-88-3

Dvojezični zbornik radova s područja povijesti i teorije vizualnih umjetnosti pod nazivom *Lik slike / Imagining the Image* rezultat je programa *Teorijski dijalozi* Katedre za teoriju umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci koji se kontinuirano održavao od 2009. do 2019. godine okupljajući jednom godišnje povjesničare i teoretičare vizualne umjetnosti i kulture iz Hrvatske, Slovenije i Srbije. Svaki susret osmišljen u formi kraćeg skupa otvarao je nove tematske fokuse koji su se kroz godine preslagivali – od odnosa filozofije i umjetnosti, slike i teksta, postestetskog i ambijentalnog u suvremenoj umjetnosti, boje i stila do problema sustava vrijednosti i vrednovanja umjetnosti. Godine 2017. izdan je prvi zbornik radova proizašlih iz teorijskih rasprava koji se usredotočio na tematski čvor problema vrednovanja – povijesnog, preobraženog, institucionalnog, postinstitucionalnog. *Teorija umjetnosti kao teorija vrednosti – Teorija vrijednosti kao teorija umjetnosti* (ur. Nataša Lah, Miško Šuvaković; Orion Art, Beograd, 2017.) donosi dvanaest tekstova renomiranih znanstvenika, sveučilišnih profesora i istraživača iz raznih humanističkih i društvenih disciplina, raspoređenih u tri poglavlja – Kontinentalna filozofija i teorija umjetnosti, Analitička estetika, Kriitička povijest i teorija umjetnosti. S druge strane, slobodnije zamišljen zbornik *Lik slike* objavljen dvije godine kasnije uključuje osamnaest kraćih tekstova o raznorodnijim aspektima povijesnoumjetničkog, materi-

jalnog, kulturološkog, antropološkog, komparativnog i teorijskog razumijevanja slike predstavljenih na godišnjim riječkim okupljanjima. Kako u uvodnoj napomeni navodi Nataša Lah, urednica zbornika, tekstovi oba izdanja čine tek polovinu od ukupnog broja predavanja izloženih tijekom deset godina dugog programa.

Zbornik *Lik slike / Imagining the Image* otvara tekst urednika i jednog od najistaknutijih teoretičara umjetnosti na ovim prostori-

ma Miška Šuvakovića pod naslovom „Digrami teorije“ u kojem ocrtava konture kompleksnog polja razumijevanja teorije, dotičući se pritom procesa osamostaljenja teorije, teorijskih valova, gibanja, transformacija, dominacija, zamiranja, bliskih koncepata, odnosa spram empirije i povijesti, distinktivnih elemenata te učinaka teorijskog pozicioniranja i proizvodnje znanja. Osamostaljena teorija zaposjela je i disciplinu suvremene povijesti umjetnosti koja je danas premrežena, interdisciplinarna polžanrovska kulturna analiza pod snažnim utjecajem poststrukturalizma, feminizma, politika identiteta itd. Odbacuje iluziju znanstvene neutralnosti, napretka, univerzalizma, prihvaća (društvenu) djelotvornost, revidira povijesne procese te se sve više okreće i bavi kriznim oblicima života.

Široko postavljeni parametri ovog teksta uvode i uspostavljaju odnos s ostalim radovima zbornika čiji zbroj funkcionira ponajviše kao presjek raznolikog desetogodišnjeg programa s mnoštvom istraživačkih interesa, interpretacija i rasprava fokusiranih na sliku – tržište umjetnina, kronike procesa demokratizacije slike i razvoja popularne kulture, obrati u tehnikama promatranja, odnosa promatrača i promatranog, nekoliko *case study* interpretacija suvremenih umjetničkih djela i figura, diskurzivne atmosfere koje je proizveo gubitak čvrstog metodološkog okrilja autonomnih disciplina, razgradnja svijeta suvremene umjetnosti, teorija slike nakon reprezentacije i vladavina tehnosfere te, prevladavajuća, problematika odnosa sadržaja slike i sadržaja života.

U tekstu „Digresije o konfabulacijama“, teoretičarka Leonida Kovač analizira prostornu instalaciju umjetnika Falka Messerschmidta koju tvori niz rekonstruiranih i digitalno obrađenih arhivskih dokumentarnih fotografija uz zvučnu podršku u formi pseudobiografskog monologa naslovljenog L. Ulomak iz romana *Zapisci Maltea Lauridsa Briggea* (Rainer Maria Rilke) o nepovjerenju u povijest podvlači daljnji in-

terpretativni okvir – propitkivanje tvorbe povijesnih narativa repozicijom naizgled objektivno-dokumentarnog medija fotografije. Rad kulturne antropologinje Sandre Puljar D'Alessio „Slika u antropologiji na primjeru etnografskog filma“ izdvaja i analizira ključne momente iz povijesti odnosa vizualne antropologije i etnografskog dokumentarnog filma koji se transformirao od pomoćnog neutralnog aparata istraživača, preko kreativnog subjektivnog i autorefleksivnog djela koje sumnja u i analizira vlastite uporabne prakse i datosti, do filma kao relacijskog eksperimenta kojim se stvaraju nova znanja i uvidi, a nevidljivo postaje vidljivim. Dok tekst povjesničara umjetnosti Vinka Srhoja „Umjetnost u znaku osobnog uspjeha – slučaj Damiena Hirsta“ o ambicioznom izložbenom projektu britanskog umjetnika *Treasures from the Wreck of the Unbelievable* (Palazzo Grassi, Punta della Dogana, 2017.) na kojem su predstavljena antička umjetnička djela izvučena iz izmišljenog potopljenog broda i osvrt o reakcijama stručne i šire javnosti na Hirstove zavodljive materijalizirane konfabulacije upućuje na složenost odnosa suvremenog svijeta umjetnosti prema proliferaciji i dometima narativnih igara.

Slika u okviru tradicionalnih humanističkih, ali i novijih disciplina poput rodnih i vizualnih studija podrazumijeva aktualnost pojma reprezentacije i važnost procesa otkrivanja značenja usko vezanih uz motivacije dominantnih teorijskih podloga tih istih disciplina. Ono što im je pritom zajedničko jest pretpostavka da je objekt slike umetnut i razdvojen od sadržaja svijeta. Krešimir Purgar u tekstu „Reprezentacija i pojavljivanje: o kategorijama slikovnog iskustva“, koristeći film *Blade Runner 2049* kao alegoriju teorije slike, obrazlaže zastarjelost pojma reprezentacija u kontekstu vladavine digitalnog koda u kojem slika prestaje biti objektom. Ona više nije suština, već pojavnost s različitim stupnjevima intenziteta pretvaranja dvodimenzionalne plohe u trodimenzionalnu virtualnu realnost. Teh-

nosfera je termin kojim Žarko Paić imenuje doba digitalno-globalnog totaliteta, a autorov tekst „O postkonceptualnom stanju: tehnosfera i umjetnost“ kritika je, između ostalog, ne samo pojma postkonceptualne umjetnosti koji koristi filozof i teoretičar umjetnosti Peter Osborne kako bi opisao svijet suvremene umjetnosti, već svih pokušaja njene historizacije karakteristične po neprestanom korištenje sufiksa re-, neo-, post- u razdoblju sveopće ekstaze komunikacije koja dokida i instrumentalizira povijesno vrijeme.

Zbornik *Lik slike / Imagining the Image* bez sumnje sadrži niz vrijednih analiza i interpretacija koje otvaraju polja rasprave i upućuju na daljnja istraživanja, no na trenutke se stječe dojam da je izostala preciznija selekcija radova i razrađenija koncipiranost cjeline. Sagledavajući pu-

blikaciju na razini pripreme, tehničkog i izvršnog uređivanja, za primijetiti je jednostavno oblikovanje; autori i prevoditelji su i redaktori što je rezultiralo vrlo primjetnom razlikom u stupnju uredenosti i korigiranosti tekstova. Na mnogim su se mjestima podvukli tipfelari, omaške nastale prilikom prelamanja koje ponekad utječu i na razumijevanje sadržaja. Iako s obzirom na promišljenu listu i bogati istraživački repertoar pozvanih izlagača nije nažalost u potpunosti ostvaren potencijal zbornika, riječ je o pisanom tragu vrijednog programa koji je pružio mogućnost susreta i kontinuirano ostvarivanje neposrednih dijaloga najrelevantnijih hrvatskih, slovenskih i srpskih istraživača te upoznavanje zainteresiranih sudionika s njihovim radom i područjima interesa. x